

Patricia Stoop, *Schrijven in commissie. De zusters uit het Brusselse klooster Jericho en de preken van hun biechtvaders (ca. 1456-1510)*. Middeleeuwse Studies en Bronnen 127 (Hilversum: Verloren, 2013) 495 p. € 39,- ISBN 9789087041953.

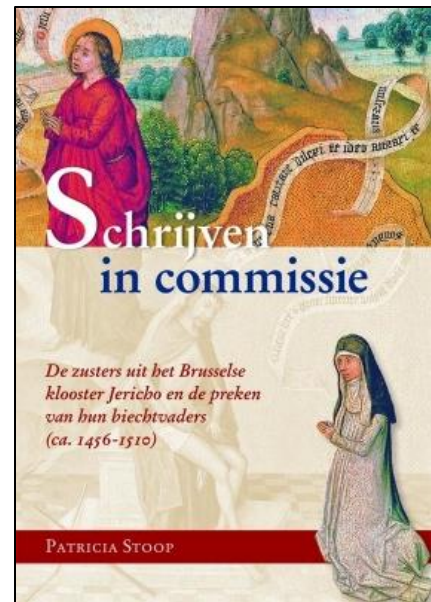
In de tweede helft van de vijftiende eeuw ontwikkelde zich in het op Windesheim georiënteerde vrouwenklooster Jericho in Brussel onder invloed van biechtvader Jan Storm en zuster Maria van Pee een brede schrijfcultuur. De zusters schreven op grote schaal codices voor eigen gebruik, maar ook – en dat was nog nauwelijks onderzocht – tegen betaling voor afnemers buiten de conventsmuren. Nader onderzoek moet uitwijzen of dat laatste uniek is.

Het zwaartepunt van de schrijfcultuur lag bij het vastleggen van conventspreken. De genoemde Maria begon met het noteren van de predicaties van Jan Storm en anderen volgden haar hierin. In *Schrijven in commissie* wil Patricia Stoop vaststellen hoe de zusters hun aantekeningen tot complete preken uitwerkten. Per zuster verschilt de weergave stilistisch en inhoudelijk namelijk zo aanzienlijk dat deze preken (het literaire genre) onmogelijk de predicaties (de liturgische handeling) woordelijk kunnen weergeven.

Stoop toont aan dat de zusters met behulp van geheugentechnieken de hoofdstructuur onthielden en die vervolgens zelf uitwerkten tot een complete preek, voorzien van exegetische en morele verklaringen. Zonder het aandeel van de predikanten als *auctores intellectuales* te onderschatten, laat ze zien dat de rol van de redactrices veel verder ging dan slechts formuleren en redigeren wat ze in de predicatie hadden gehoord: er blijkt sprake van een complex auteurschap, vervlochten met de overlevering van de ontstane teksten. De preken werden gebundeld volgens het kerkelijk jaar, van een proloog voorzien en door verdere redactie tot een geheel aaneengesmeed, geschikt voor zowel de liturgisch gebonden refterlezing als privélectuur.

Het spannende resultaat van deze studie is dat de zusters het genre van de geschreven preek naar zich toe trokken, terwijl uitsluitend mannen met hogere wijdingen predicaties mochten houden. De zusters blijken hoogopgeleide vrouwen met grote intellectuele capaciteiten. Ze kenden Latijn, de klassieke retorica en maken – ieder op haar eigen manier – bij het uitwerken tot preken gebruik van stijlfiguren, metaforen, mystiek gekleurde terminologie en citaten uit de gezaghebbende klassieke en kerkelijke traditie. Binnen de beperkingen van het monastieke systeem gaven de preken uitdrukking aan hun eigen spiritualiteit en creativiteit in de vorm van een oproep tot dieper leven in relatie met God.

Stoop levert een belangrijke bijdrage aan de bestudering van de laatmiddeleeuwse preekliteratuur. Minstens zo belangrijk is dat met deze overtuigende studie een juister en

evenwichtiger beeld ontstaat van de plaats van vrouwen in de christelijke cultuur en intellectuele geschiedenis. Het proces in Jericho zou wel eens exemplarisch kunnen zijn voor de wijze waarop conventspreken elders tot stand kwamen. Ook die zouden dus nader onderzocht moeten worden op eigen inbreng van schrijvende zusters. Het enige minpuntje van deze studie is dat de grote zorgvuldigheid waarmee het onderzoek uit de doeken wordt gedaan de vaart van het boek wat remt.

Dordrecht – Kees de Wildt